

ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ ΚΑΙ ΜΥΛΩΝΑΔΩΝ

Πόσο σπουδαία ήταν η ύπαρξη-λειτουργία μύλων και πόσο σπουδαίος ήταν ο ρόλος τους στη ζωή του αντίστοιχου χωριού, επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι γύρω από το θέμα <<ΜΥΛΟΣ>> καλλιεργήθηκε και σταδιακά ανεπτυχθή ολόκληρη λαϊκή φιλολογία. Φιλολογία πλούσια σε δημοτικά τραγούδια, παραδόσεις, παροιμίες, παροιμιακές φράσεις, ανέκδοτα, έθιμα, μύθους κλπ. Εντός του άνω πλαισίου, πρόκειται να καταχωρηθούν ανάλογα στοιχεία, τα οποία αφορούν τους μύλους και τους μυλωνάδες του χωριού μας.

Άγνωστον από πότε, αλλά σίγουρα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του **1940** που η ύπαιθρος της πατρίδας μας και τα Γιανναίικα έσφυζαν από ζωή, ο μύλος εθεωρείτο και ήταν σοβαρό περυσιακό στοιχείο.

Είναι γνωστό, στους γεροντότερους Γιαννιώτες, ότι κάποιοι οικογενειάρχες συμπολίτες μας μερικές χρονιές από το Μάρτιο μήνα μέχρι τον Ιούνιο που θέριζαν αντιμετώπιζαν πρόβλημα διατροφής των οικογενειών τους, επειδή τους τελείωναν τα δημητριακά.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο μυλωνάς, του οποίου καθένας ήταν σταθερός πελάτης, γινόταν σανίδα σωτηρίας διότι τον διευκόλυνε δίνοντάς του δανεικά αλεύρια.

Από την εποχή της Τουρκοκρατίας, ίσως και παλαιότερα και έως την έναρξη της παρακμής των μύλων, γιορτές και καθημερινές, όλες τις εποχές του χρόνου και ιδιαίτερος κατά τους θερινούς μήνες κόσμος πήγαινε και ερχόταν στα Γιανναίικα. Άνθρωποι από πολλά χωριά, γέροι, μεσήλικες και λιγότερο νέοι, κυρίως άνδρες και μικρός αριθμός γυναικών, έφερναν δημητριακά στους μύλους του χωριού μας προς άλεση. Περιμέναν από μερικές ώρες έως μία ή και δυο μέρες έως ότου εξυπηρετηθούν. Στο διάστημα αυτό εγνωρίζοντο με κατοίκους άλλων χωριών και ανάλογα με τα προβλήματα που εκάστοτε απασχολούσαν την χώρα, την επαρχία και το χωριό καθενός τους, αντάλλασσαν απόψεις, σκέψεις, γνώμες, πληροφορίες κλπ και κατά κάποιο τρόπο συνέβαλαν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης της περιοχής. Πέραν αυτών, μεταξύ κάποιων ανεπτυσσοντο φιλίες,

κουμπαριές, επραγματοποιούνται δικαιοπραξίες, αγοραπωλησίες: χωραφιών, ζώων, διαφόρων άλλων ειδών συνοικέσια, ενίοτε δε και ερωτικά ειδύλλια.

Πιο αναλυτικά:

Όταν τελείωναν τα αλώνια(10-20 Ιουλίου) όλες οι οικογένειες της Φαλαισίας, άλεθαν αρκετό σιτάρι για να ετοιμάσουν ζυμαρικά (χυλοπίες, λαζάνια, τραχανά, γλυκό και ξινό) για τον χειμώνα .Επί πλέον αποθήκευαν στα αμπάρια τους (τα έλεγαν κασόνια) ανάλογη ποσότητα αλεύρου για να έχουν εξασφαλισμένο το ψωμί των οικογενειών τους για όλη τη χειμερινή περίοδο, διότι υπήρχε κίνδυνος από τις βροχές, καταιγίδες και τα χιόνια, να καταστραφούν οι ξύλινες –πρόχειρες –γέφυρες στα ποτάμια και να ρέματα, να χαλάσει η δέση ή τα αυλάκια του μύλου και να βρεθούν σε δύσκολη θέση.Επειδή η επισκευή της δέσης μέσα στο καταχείμωνο ήταν δύσκολη, κουραστική και επικίνδυνη, αποτελούσε μόνιμο εφιάλτη για κάθε μυλωνά και εξ' αυτού δημιουργήθηκε –γεννήθηκε η παροιμιακή φράση:<<Καθένας κλαίει τον πόνο του και ο μυλωνάς τη δέση>>.

Κατά την περίοδο αιχμής(Ιούλιο-Αύγουστο-Σεπτέμβριο), τους ξενοχωρίτες πελάτες του που περίμεναν πολύ μέχρι να εξυπηρετηθούν, ο μυλωνάς τους φίλευε με κάποια φρούτα, κρασί, ή λίγη μυλοκουλούρα που έψηνε πρόχειρα, χωρίς ζύμη(προζύμι το έλεγαν τοπικά).

Επίσης ο μυλωνάς τηρούσε με ευλάβεια τη σειρά προσελεύσεως κάθε πελάτη για την κανονική εξυπηρέτηση του, αλλά κάποια φορά έτυχε να πάει ένας παπάς για να αλέσει και ζήτησε (από έναν μυλωνά) να τον εξυπηρετήσει εκτός σειράς, επειδή είχε να εκπληρώσει κάποια υποχρέωση.Ο μυλωνάς για να μην δυσαρεστήσει τους πελάτες που προηγούνται του παπά, του απάντησε:<<Αν είσαι και παπάς με την αράδα σου θα πας>>.Ένα καλοκαίρι πήγε να αλέσει σε κάποιον μύλο ένας δάσκαλος και κάθησε στο πεζούλι που ήταν πασπαλισμένο με άχνη αλεύρων. Δίπλα του είδε κάτι σημάδια σαν γράμματα και προσπαθώντας να τα διαβάσει συλλάβησε δυνατά:<<Αυτό πρέπει να είναι Θ(θήτα)>>, το άλλο πρέπει να είναι Ο(όμικρον), <<αλλά αν ήθελε να γράψει Θωμάς το Θω δεν γράφεται με όμικρον.>>Ο μυλωνάς τον άκουσε που μονολογούσε και του

είπε:<<Δάσκαλε καλά πρέπει να τα λες του λόγου σου, αλλά μην γυρεύεις ορθογραφία από της μυλωνούς τον κώλο>>, επειδή γνώριζε ότι η μυλωνού του κυκλοφορούσε χωρίς το ανάλογο εσώρουχο και είχε καθήσει ενωρίτερα στο πεζούλι που ο δάσκαλος προσπαθούσε να διαβάσει τα σχήματα κλπ.

Των μυλωνάδων τα ρούχα ήταν μονίμως πασπαλισμένα με άχνη αλεύρων και στα χέρια τους συνήθως κρατούσαν τμήμα από δέρμα μικρού αρνιού, με το απαλό τρίχωμά του, που το χρησιμοποιούσαν για να σκουπίζουν τα λιθάρια, την γυριά, την αλευροθήκη κλπ. Το δέρμα αυτό το έλεγαν σφούγγι και οι χωρικοί αποκαλούσαν τους μυλωνάδες συλλήβδην:<<Πασπαλιάρηδες και σφούγγια>>.

Κατά την λειτουργία του μύλου, το εξάρτημα που ονομάζεται βαρδάρι, παράγει έναν συνεχή ρυθμικό θόρυβο, ο οποίος για τους επισκέπτες είναι ενοχλητικός, όχι όμως και για τον μυλωνά. Από αυτό το θόρυβο και επειδή κάποιοι πελάτες τους δυσφορούσαν οι μυλωνάδες διαμόρφωσαν ως απάντηση τη φράση:<<Άμα πάς στο μύλο βαρδάρια θα ακούσεις .> και επί πλέον όταν κάποιος μιλούσε συνέχεια και δυνατά έλεγαν τη φράση:<<Το στόμα του πάει σαν βαρδάρι>>.

Όσοι μυλωνάδες ήταν σωστοί επαγγελματίες διατηρούσαν στους μύλους τους στατήρα (τον αποκαλούσαν στατέρι ή καντάρι) και ζύγιζαν τα δημητριακά) των πελατών τους, ώστε να εισπράττουν το κανονικό αλεστικό και προς πρόληψη υποψιών-παρεξηγήσεων κλπ.

Όταν τσουβάλιαζαν το αλεύρι, κρατούσαν σε είδος την νόμιμη αμοιβή τους που ήταν ποσοστό 5%. Αυτή η αμοιβή τους ελέγετο " ζαΐ" από το ρήμα ζαίζω που σημαίνει ζημιώνω, αφαιρώ, λιγοστεύω, κλέβω.

Το ρήμα κλέβω δεν αποτελούσε κανόνα, αλλά εξαίρεση διότι οι ιδιοκτήτες μυλωνάδες, επεδίωκαν να προσελκύσουν πελάτες και όχι να διώξουν αυτούς που είχαν και κατά κανόνα ήταν ακριβοδίκαιοι, πράγμα που δεν εσέβοντο οι ενοικιαστές ή υπάλληλοι των μύλων που συνήθως ενεργούσαν προς ιδίον όφελος.

Μεταξύ των μυλωνάδων του χωριού μας υπό μορφήν αστεϊσμού, εσχολιάζοντο τρόποι-τεχνάσματα που κάποιοι ομότεχνοί τους μετήρχοντο για να αφαιρέσουν μισή, μία ή δυο οκάδες καρπού ή αλεύρι από μερικά

αλέσματα. Αυτοί συνήθως ήταν προετοιμασμένοι και αν κάποιος πελάτης διετύπωνε έστω και υπαινιγμό εις βάρος τους, παρίσταναν τους προσβεβλημένους και απαντούσαν ότι<<Τα γεννήματα (δημητριακά) κατά τη διαδικασία αλέσεως φυραίνουν(χάνουν βάρος)>>

Σχετικοί με το ξαΐ είναι και οι ακόλουθοι μύθοι:

Επί τουρκοκρατίας κάποιες ηλικιωμένες γυναίκες συμβούλευαν νεαρή κοπέλα να μην πάει βραδινές ώρες στο μύλο, διότι θα αντιμετώπιζε κινδύνους:<< Γιατί είναι Τούρκος μυλωνάς

Και αράπης πασπαλιάρης.

Παίρνει για ξαΐ τ' άλογο

φιλεί τα μαύρα μάτια>>.

Σε άλλη εποχή μια κοπέλα ή διότι ήθελε να τονίσει στον μυλωνά να μην την κλέψει, ή δια άλλον λόγο του φώναζε:<<Κυρ μυλωνά, κυρ μυλωνά,

Πόσο τα αλεστικά σου;

Κι ο μυλωνάς παλιά караβάνα σε ανάλογα τερτίπια της απάντησε:

<<Για σένα τσάμπα κούκλα μου

και ο μύλος, χάρισμα σου>>.

Ο μυλωνάς απάντησε με διπλωματική μαεστρία και με τον υπαινιγμό του έστρεψε τη συζήτηση σε άλλη κατεύθυνση. Η συνέχεια παραμένει άγνωστη.

Μετά από λειτουργία **24** περίπου ωρών, οι όψεις των λιθαριών που μετέχουν στην αλευροποίηση των δημητριακών αποκτούν γυαλιστερές επιφάνειες, η απόδοσή τους μειώνεται και το προηγούμενο αλεύρι δεν είναι το καλύτερο. Τότε διακόπτεται η λειτουργία του μύλου και ο μυλωνάς πρέπει να σηκώσει το πάνω λιθάρι και με εργαλείο από σκληρό μέταλλο να κάνει το λεγόμενο χάραγμα στις μυλόπετρες .Με επιτηδευμένα χτυπήματα δημιουργεί αγκρίθια(δοντάκια) στις μυλόπετρες και έτσι βελτιώνεται ποιοτικά και αυξάνει ποσοτικά η απόδοση του μύλου.

Η δοκιμασία αυτή είναι πολύ κουραστική και επικίνδυνη και κατά την περίοδο που ο μύλος λειτουργούσε σχεδόν επί **24**ωρου βάσεως, επαναλαμβάνεται καθημερινά και συνήθως κατά τις νυκτερινές ώρες.

Σε προηγούμενο κεφάλαιο έχει γραφεί ότι η συναρμολόγηση –

τοποθέτηση των λειτουργικών οργάνων του μύλου, είναι δύσκολη.

Για τους παλαιούς μυλωνάδες, το δυσκολότερο πρόβλημα τους ήταν η τακτοποίηση των λιθαριών και για να δώσουν έμφαση στο θέμα έλεγαν ότι στους μύλους είχε μερίδιο και ο διάβολος και μάλιστα έπλασαν και τον κατωτέρω μύθο: Κάποτε ένας μυλωνάς προσπαθούσε να συνταιριάξει-συναρμολογήσει καινούρια λιθάρια για τον μύλο του, αλλά δεν τα κατάφερε.

Φώναξε 2-3 ομότεχνους συντοπίτες του αλλά και πάλι οι μυλόπετρες δεν ταίριαζαν.

Τελικά απογοητευμένος είπε:<<Όλους τους φωνάξαμε δεν φωνάζουμε και το διάβολο;>>

Ένας από το γκρουπ είπε:<<Πηγαίνω να τον φέρω.> και έφυγε.

Κάπου συνάντησε το διάβολο, του εξήγησε τι τον ήθελε και εκείνος του απάντησε:<<Πήγαινε και έρχομαι>>

Ο αγγελιοφόρος επέστρεψε στον μύλο, ενημέρωσε τους άλλους και περίμεναν.

Με αρκετή καθυστέρηση φάνηκε ο διάβολος καβάλα σε έναν κόκκορα στον οποίο είχε φορέσει γκέμια, σαν να ήταν άλογο. Μόλις τον είδαν οι μυλωνάδες άρχισαν να γελάνε ειρωνικά. Ο διάβολος θύμωσε, έκανε επί τόπου αναστροφή και έφυγε. Ο ιδιοκτήτης του μύλου είπε στον αγγελιοφόρο:<<Τρέξε να τον φέρεις πίσω>>. Εκείνος έσπευσε και όταν πλησίασε το διάβολο εκ των νώτων, τον άκουσε να μονολογεί έντονα:<<Δεν νογάνε οι κερατάδες να βάλουν πέτρα και σφήνα, πέτρα και σφήνα και μετά να δέσουν τα λιθάρια.>> Κατόπιν αυτού ο αγγελιοφόρος, χωρίς να μιλήσει στο διάβολο, επέστρεψε στο μύλο, ενημέρωσε και τους άλλους, ενήργησαν σύμφωνα με τα όσα έλεγε (ο διάβολος), έδεσαν τα λιθάρια και ο μύλος λειτούργησε.

Την άλλη μέρα απρόοπτα ο διάβολος πήγε στον μύλο και μεταξύ αυτού και του μυλωνά σύμφωνα με τον μύθο, διεξήχθη ο κατωτέρω διάλογος:

Διάβολος: Ήρθα να πάρω το μερτικό μου.

Μυλωνάς: Και ποιος είσαι εσύ που μου γυρεύεις μερτικό;

Διάβολος: Χθες ο φίλος σου κρυφάκουγε όταν έλεγα: πέτρα και σφήνα, πέτρα

και σφήνα και έτσι φτιάξατε το μύλο.

Το είδος και το ύφος της αμοιβής του διαβόλου παραμένει άγνωστο, κατά το μύθο των μυλωνάδων.